ผลของการใช้สารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันต่อการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดิน ภายใต้การบ่มในห้องปฏิบัติการ

Effects of Nitrification Inhibitors on Nitrous Oxide Emission from Soil under Laboratory Incubation

สุธิดา ปิ่นชัยศิริ[1] ภัทรา เพ่งธรรมกีรติ[2]
[1,2] ภาควิชาเทคโนโลยีและการจัดการสิ่งแวดล้อม คณะสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ตู้ ปณ.1072 ปณฝ. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพ 10903 โทรศัพท์ : 087-3894679
E-mail : sutidapin14@gmail.com

บทคัดย่อ

ปริมาณไนโตรเจนที่มากเกินไปส่งผลให้เกิดปัญหาสิ่งแวดล้อมรวมทั้งการปนเปื้อนไนเตรทในน้ำบาดาลและการปล่อยแก๊สเรือนกระจกจากดิน สารยับยั้งไนตริฟิเคชันถูกนำมาใช้เพื่อลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ (N_2O) และเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ปุ๋ยไนโตรเจน การทดลองในห้องปฏิบัติการดำเนินการโดยใช้สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน 3 ชนิด น้ำมันสะเดาไทย (*Azadirachta indica* A. Juss var. *siamensis* Veleton) โซเดียมไทโอซัลเฟต ($Na_2S_2O_3$) (ST) และ3,5-Dimethylpyrazole (DMP) เพื่อศึกษาอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดิน ตัวอย่างดินถูกเก็บที่ระดับ 0-30 ซม. จากผิวดินจากสถานีวิจัยเขาหินซ้อน จังหวัดฉะเชิงเทรา ดินตัวอย่างที่มีการเติมสารยับยั้งที่แตกต่างกันถูกเติมด้วยปุ๋ยไนโตรเจน 2 รูป คือ ยูเรียและแอมโมเนียมซัลเฟต ในอัตราการ 50 กิโลกรัมต่อไร่ ควบคุมความชื้นประมาณร้อยละ 50 ของความพรุนดินและบ่มที่อุณหภูมิ 25°C เป็นเวลา 35 วัน ตัวอย่างแก๊สถูกเก็บเป็นระยะเพื่อวิเคราะห์ปริมาณแก๊สไนตรัสออกไซด์โดยเทคนิค gas chromatography (GC) ผลการศึกษาพบว่าการใช้สารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันลดการปลดปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินจนถึงวันที่ 7 ของการบ่มดิน การเติม DMP ST และน้ำมันสะเดา ร่วมกับปุ๋ยยูเรีย มีประสิทธิภาพในการชะลออัตราของไนตริฟิเคชันและลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ได้ร้อยละ 8.92 6.37 และ 1.0 ตามลำดับ ส่วนการใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตร่วมกับสารยับยั้ง DMP ST และน้ำมันสะเดาลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ได้เช่นกัน โดยมีค่าอยู่ที่ร้อยละ 6.94 6.93 และ 4.37 ตามลำดับ การศึกษาแสดงให้เห็นว่าสารยับยั้งที่ศึกษามีประสิทธิภาพในการลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดิน ซึ่งอาจช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ไนโตรเจนให้ดีขึ้น

คำสำคัญ : สารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชัน กระบวนการไนตริฟิเคชัน แก๊สไนตรัสออกไซด์ การปลดปล่อยจากดิน

Abstract

Excess nitrogen (N) may cause environmental problems, including nitrate contamination in groundwater and greenhouse gas emissions from soil. Nitrification inhibitors (NIs) can be used to reduce soil nitrous oxide (N_2O) emissions and enhance the use of N fertilizer in agricultural lands. A laboratory experiment was conducted to examine the effects of three NIs, Thai neem oil (*Azadirachta indica* A. Juss var. *siamensis* Veleton), Sodium thiosulphate ($Na_2S_2O_3$) (ST) and 3,5-Dimethylpyrazole (DMP), on soil N_2O efflux. Surface soil samples of 0–30 cm were collected from the Khao Hin Son research center, Chachoengsao. Soil samples with different NIs treatments were added with two N fertilizers, urea and ammonium sulfate, at a rate of 50 kg rai^{-1}, controlled at 50% water filled pore space and incubated at 25°C for 35 days. Gas samples were also periodically collected to determine N_2O flux by using gas chromatography (GC). Results showed that the studied NIs reduced nitrous oxide efflux from soil up to 7 days of incubation. Addition of DMP, ST and neem with urea were effective for delaying nitrification rate and decreasing nitrous oxide efflux by 8.92 6.37 and 1.0%, respectively. The ammonium fertilizer with NIs were also effective for decreasing nitrous oxide efflux by 6.94 6.93 and 4.37% for the application of DMP, ST and neem. The study suggested that all the studied Nis in this study were an effective Nis to minimize soil N_2O emission and increase the N use efficiency.

Keywords : nitrification inhibitors, nitrification process, nitrous oxide, soil emissions

1. บทนำ

ไนโตรเจนเป็นธาตุอาหารที่สำคัญสำหรับพืชในการเจริญเติบโต การใช้ปุ๋ยไนโตรเจนในปัจจุบันมีการใช้กันอย่างแพร่หลายทั่วโลกเพื่อเพิ่มการเจริญเติบโตของพืชและผลผลิตทางการเกษตร โดยปุ๋ยไนโตรเจนที่ใส่ลงไปในดินจะเกิดการเปลี่ยนรูปและเคลื่อนที่ไปในดินได้แตกต่างกัน บางส่วนเปลี่ยนไปในรูปไนเตรท (NO_3^-) ซึ่งสูญเสียไปจากดินได้ง่ายและรวดเร็วโดยพืชนำไปใช้ได้ไม่ถึงร้อยละ 50 ของปุ๋ยที่ใส่ลงไป นอกจากนี้การเปลี่ยนแปลงจาก NH_4^+ ไปเป็น NO_3^- ในปริมาณมากเกินไปนำไปสู่การชะของ NO_3^- ลงไปยังน้ำใต้ดินและเกิดเป็น NO_2^- ที่เป็นตัวกลางในการเกิดกระบวนการไนตริฟิเคชันและดีไนตริฟิเคชันส่งผลให้เกิด N_2O ซึ่งเป็นก๊าซเรือนกระจกในบรรยากาศและส่งผลกระทบไปทั่วโลก

กระบวนการไนตริฟิเคชันเป็นการเปลี่ยนแปลงไนโตรเจนในรูป NH_4^+ เป็น NO_3^- โดยกิจกรรมของจุลินทรีย์ดินในสภาวะที่มีแก๊สออกซิเจน อุณหภูมิ และความชื้นที่เหมาะสม หากมีการเกิดกระบวนการไนตริฟิเคชันมากขึ้นจะทำให้พืชนำไนเตรทไปใช้ไม่ทันซึ่งบางส่วนจะถูกเปลี่ยนไปเป็นไนตรัสออกไซด์ซึ่งเป็นแก๊สเรือนกระจก สูญหายไปจากดินเป็นการสูญเสียไนโตรเจนและทำให้เกิดภาวะโลกร้อน

สารยับยั้งการเกิดกระบวนการไนตริฟิเคชันจึงถูกนำมาใช้เพื่อ (1) ลดการสูญเสียไนโตรเจน (2) ควบคุมการปลดปล่อยก๊าซเรือนกระจกของ N_2O ในสิ่งแวดล้อม และ (3) เพิ่มประสิทธิภาพการใช้ปุ๋ยไนโตรเจนในการเกษตร [1] โดยเข้าไปชะลอการเปลี่ยนรูปจาก NH_4^+ เป็น NO_2^- และควบคุมการเกิดออกซิเดชันจาก NO_2^- เป็น NO_3^- ของจุลินทรีย์พวกไนตริไฟเออร์ ปัจจุบันมีสารหลายชนิดที่ได้รับการประเมินว่ามีประสิทธิภาพในการยับยั้งและนำมาใช้กันอย่างกว้างขวาง เช่น ไนตราไพริน dicyandiamide (DCD) 3,4-Dimethylpyrazole phosphate (DMPP) ไทโอยูเรีย และกากสะเดา

การศึกษานี้เป็นการศึกษาผลจากการใช้น้ำมันสะเดา sodium thiosulphate และ 3,5-Dimethylpyrazole ในดินเพื่อศึกษาผลการยับยั้งการเกิดกระบวนการไนตริฟิเคชันต่อการลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากการใช้ปุ๋ยไนโตรเจนภายใต้การบ่มดินในห้องปฏิบัติการ

2. วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาผลของการใช้สารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันที่มีผลต่อการลดปริมาณการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินภายใต้การบ่มดินในห้องปฏิบัติการ

3. ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัยและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปุ๋ยเป็นปัจจัยทางการเกษตรที่สำคัญชนิดหนึ่งเพื่อเป็นการเพิ่มธาตุอาหารให้กับพืชและเพิ่มผลผลิตทางการเกษตร โดยปุ๋ยไนโตรเจนที่นิยมใช้ในการเกษตร เช่น ปุ๋ยยูเรีย มีไนโตรเจนร้อยละ 46 เป็นปุ๋ยที่มีปริมาณการใช้เป็นจำนวนมากทั่วโลกและนิยมใช้ในกลุ่มเกษตรกรของประเทศไทย มีลักษณะเป็นเม็ดกลมสีขาว ละลายน้ำได้ดีมาก และเมื่อใส่ลงในดินแล้วจะมีการเปลี่ยนแปลงต่างๆเกิดขึ้นเนื่องจากกิจกรรมของจุลินทรีย์พวกแบคทีเรียในดิน และปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต มีไนโตรเจนอยู่ร้อยละ 21 และกำมะถันร้อยละ 22-24 มีลักษณะเป็นผลึกสีขาวคล้ายเกร็ดน้ำตาลทราย ละลายน้ำได้ดี เมื่อใส่ลงในดินจะดูดความชื้นและให้ปฏิกิริยาเป็นกรดทำให้คุณสมบัติทางกายภาพของดินเสื่อมลงจึงควรใส่ปูนขาวหรือปุ๋ยคอกช่วยให้ดินร่วนซุยอยู่เสมอ [2]

การใช้ปุ๋ยไนโตรเจนในการเกษตรหากใช้ไม่ถูกต้องทั้งชนิดและปริมาณตลอดจนวิธีการใช้จะทำให้สารเคมีอาจตกค้างหลงเหลืออยู่ในผลผลิตและสิ่งแวดล้อมจะส่งผลกระทบทำให้เกิดการปลดปล่อยไนตรัสออกไซด์จากกระบวนการไนตริฟิเคชัน (nitrification) เป็นกระบวนการเปลี่ยนแปลงแอมโมเนียมเป็นสารประกอบไนเตรทด้วยปฏิกิริยาออกซิเดชันด้วยแบคทีเรียประเภทไนตริไฟอิง (nitrifying bacteria) ดังสมการ

$$NH_4^+ \longrightarrow NO_2^- \longrightarrow NO_3^- \quad (1)$$

และการเกิดดีไนตริฟิเคชันในดิน (denitrification) ในสภาพไร้ออกซิเจน ดังสมการ

$$NO_3^- \longrightarrow NO_2^- \longrightarrow N_2O \quad (2)$$

ซึ่งปัจจัยที่ควบคุมกระบวนการไนตริฟิเคชัน ได้แก่ การถ่ายเทอากาศ อุณหภูมิ ความชื้นในดิน ปฏิกิริยาดิน ธาตุอาหาร และ C:N ratio ถ้า C:N ratio [3]

การเติมสารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันมีประสิทธิภาพในการยืดระยะเวลาให้ปุ๋ยแอมโมเนียมในดินอยู่ในรูปเดิมนานมากขึ้นเพื่อให้พืชมีโอกาสใช้ปุ๋ยได้มากขึ้น ประสิทธิภาพของสารยับยั้งจะแตกต่างกันขึ้นอยู่กับสภาพแวดล้อม คือ ปริมาณความชื้นในดินและอุณหภูมิเป็นปัจจัยสำคัญในการควบคุมการปล่อยก๊าซ N_2O จากดินและยังส่งผลต่อประสิทธิภาพของการยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งยับยั้งในขั้นตอนที่แอมโมเนียมไอออนถูกออกซิไดซ์มาเป็นไนไตรทได้จะช่วยยืดเวลาให้แอมโมเนียมไอออนคงอยู่ในดินได้นานกว่าเดิมและเป็นประโยชน์ต่อพืชมากขึ้น [4] สารเคมีหลายชนิดมีศักยภาพในการยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันที่มีการนำมาใช้ร่วมกับการใส่ปุ๋ยทางการเกษตร เช่น Nitrapyrin (N-Serve), Dicyandiamide (DCD)

และ Dimethylpyrazole- phosphate (DMPP) โดยจะไปยับยั้งการแบคทีเรีย nitrosomonas ให้หยุดออกซิเดชัน NH_4^+ ไปเป็น NO_2^- การใช้ DCD แสดงให้เห็นว่ามีการลดการชะล้างของไนเตรตในดินและมีประสิทธิภาพในการลดการปล่อยก๊าซไนตริกออกไซด์และไนตรัสออกไซด์ (N_2O) [5]

กากสะเดา มีสารยับยั้งไนตริฟิเคชัน ซึ่งเป็นสารในกลุ่มเมเลียซิน (meliacins) เมื่อเปรียบเทียบกับไนตราไพรินพบว่าไนตราไพริน Epinimbin และ Desacety nimbin ยับยั้งไนตริฟิเคชันได้ร้อยละ 73.6, 44.6 และ 12.5 ตามลำดับผลการเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่าง DCD กับกากสะเดาในการยับยั้งไนตริฟิเคชันของแอมโมเนียมที่ปลดปล่อยออกมาจากยูเรีย ในแปลงข้าวสาลีโดยผสม DCD ในอัตราร้อยละ 10 และ 20 ของไนโตรเจนในปุ๋ยหรือใช้กากสะเดาร้อยละ 10 และ 20 ของน้ำหนักปุ๋ยแสดงว่า DCD มีประสิทธิภาพในการยับยั้งไนตริฟิเคชันสูงกว่าและยับยั้งได้นาน 45 วัน ส่วนกากสะเดายับยั้งได้เพียง 30 วัน [6]

DMPP เป็นสารยับยั้งกระบวนการเกิดไนตริฟิเคชันที่นิยมใช้ทั่วโลก การศึกษาแสดงให้เห็นว่า DMPP ช่วยลดการปล่อยก๊าซไนตรัสโดยไม่เพิ่มความเสี่ยงของการระเหยของแอมโมเนียที่เพิ่มมากขึ้นและประสิทธิภาพการทำงาน DMPP เกี่ยวกับการลดการปล่อยก๊าซ N_2O จะดีที่สุดในสภาพอากาศหนาวเย็นและเปียกชื้น ทั้งการปล่อย CO_2 และ CH_4 ปล่อยก๊าซเรือนกระจกได้รับผลกระทบจากการใช้งานของ DMPP ที่ปริมาณความชื้นและอุณหภูมิที่แตกต่างกัน [4]

4. วิธีดำเนินงาน

4.1 ดินที่ใช้ในการศึกษา เก็บตัวอย่างดินจากสถานีวิจัยเขาหินซ้อน อ.พนมสารคาม จ.ฉะเชิงเทรา เก็บตัวอย่างดินที่ระดับ 0-30 ซม.จากผิวดิน ผึ่งแห้ง และร่อนให้มีขนาดน้อยกว่า 2 มม. โดยศึกษาคุณลักษณะของดินวิเคราะห์ตามวิธีมาตรฐาน โดยคุณลักษณะของดินที่วิเคราะห์ได้เป็นดังนี้

ตารางที่ 1 คุณลักษณะของดินที่ใช้ในการศึกษา

คุณสมบัติของดิน	0-30 เซนติเมตร
pH	5.2
อินทรียวัตถุ (ร้อยละ)	0.77
ฟอสฟอรัส (ppm)	7
โพแทสเซียม (ppm)	40
เนื้อดิน	ดินทรายร่วน
ทราย (ร้อยละ)	76.0
ทรายแป้ง (ร้อยละ)	14.0
ดินเหนียว (ร้อยละ)	10.0
ไนโตรเจน (ร้อยละ)	0.03

4.2 การบ่มตัวอย่างดิน

นำตัวอย่างดินใส่ในกระปุกภาชนะทรงกระบอก 100 กรัม จากนั้นเติมน้ำ 12 มล. ใส่ปุ๋ยและสารยับยั้งตามตำรับทดลองที่ผิวหน้า โดยใช้ปุ๋ยเคมี 2 ชนิด คือ ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต (21-0-0) อัตรา 50 กิโลกรัมต่อไร่ (0.18 กรัม) และสารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันที่ใช้ได้แก่ น้ำมันสะเดา โซเดียมไทโอซัลเฟต และ 3,5ไดเมทิลไพราโซลอัตรา 0.0089 กรัม ทุกตำรับการทดลอง ตำรับการทดลองมี 4 ตำรับดังนี้ คือ (1) ใส่ดินร่วมกับปุ๋ย (S+F) (2) ใส่ปุ๋ยร่วมกับสารยับยั้งน้ำมันสะเดา (F+NEEM) (3) ปุ๋ยร่วมกับสารยับยั้งโซเดียมไทโอซัลเฟต (F+ST) และ (4) ปุ๋ยร่วมกับสารยับยั้งDMP (F+DMP) ทำการทดลอง 3 ซ้ำ วางแผนการทดลองแบบ Randomized Complete Blocks Design (RCBD) บ่มในตู้ควบคุมอุณหภูมิที่อุณหภูมิ 25°C ควบคุมความชื้นดินโดยการเติมน้ำกลั่นทุก 3 วัน ทำการเก็บตัวอย่างแก๊สทุก 1 4 7 10 14 21 28 และ 35 วัน ของการบ่มดิน

4.3 การวิเคราะห์หาแก๊สไนตรัสออกไซด์

วิเคราะห์หาปริมาณไนตรัสออกไซด์โดยการเก็บตัวอย่างแก๊สเก็บในขวดแก้วสุญญากาศ แล้ววิเคราะห์โดยใช้เครื่องแก๊สโครมาโตกราฟ (GC) ที่มี Electron Capture Detector รุ่น Agilent Technologies 6890 N คอลัมน์แค็ปปิลารี่ ชนิด GS-Q สภาวะที่ใช้ในการวิเคราะห์แก๊สมีอุณหภูมิของ oven 40°C อุณหภูมิของ inlet 50°C อุณหภูมิของเครื่องตรวจวัด 300°C และใช้แก๊สมาตรฐานไนตรัสออกไซด์ที่ความเข้มข้น 1 ppmv

4.4 การวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติได้จากการทดลองในห้องปฏิบัติการโดยการวิเคราะห์ความแปรปรวนทางสถิติ (analysis of variance) และเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยวิธี Least significant difference (LSD)

5. ผลการศึกษา/การทดลอง

การทดสอบผลของสารยับยั้งต่อการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ด้วยการบ่มดินระดับห้องปฏิบัติการ เลือกศึกษาสารยับยั้ง 3 ชนิด คือ น้ำมันสะเดา สารโซเดียมไทโอซัลเฟต (ST) และ สาร 3,5ไดเมทิลไพราโซล (DMP) โดยใช้ปุ๋ยเคมี 2 ชนิด คือ ปุ๋ยยูเรีย (46-0-0) และปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต (21-0-0) ในอัตรา 50 กก./ไร่ โดยผลการศึกษาแสดงดังนี้

ผลของการใช้สารยับยั้งไนตริฟิเคชันที่มีต่อการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินที่บ่มภายใต้สภาวะควบคุมอุณหภูมิที่ 25°C นาน 35 วัน พบว่าปัจจัยที่ศึกษา คือ การใช้สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน (TRT) เวลาการบ่มดิน (D) และปฏิสัมพันธ์ของปัจจัยหลักทั้งสองมีผลต่ออัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($P<0.05$) (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ความแปรปรวนของอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากระบบบ่มดินร่วมกับปุ๋ยยูเรียและปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตที่ทดลองในห้องปฏิบัติการ เมื่อมีการวัดซ้ำของปัจจัยหลักและปฏิสัมพันธ์ (n=192)

Sources of variation	Df	Urea		Ammonium sulfate	
		MS	F-test	MS	F-test
Treatments (TRT)	3	25.66	0.0002*	8.76	0.006*
Day (D)	7	151.28	<.0001*	237.01	<.0001*
TRT x D	21	9.54	<.0001*	2.16	0.0116*

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ $P<0.05$

ผลของสารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันที่มีต่อการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินสำหรับการใช้ปุ๋ยยูเรียแสดงดังรูปที่ 1a โดยรูปแบบการปล่อยแก๊สมีแนวโน้มในทางเดียวกันสำหรับทุกตำรับทดลองที่ศึกษา โดยมีค่าสูงทันทีหลังการใส่ปุ๋ยและมีแนวโน้มที่จะค่อยๆลดลง (รูปที่ 1a) ทั้งนี้ยังพบว่าสารยับยั้งไนตริฟิเคชันทั้งสามที่ศึกษาช่วยลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินได้อย่างมีประสิทธิภาพ เมื่อเปรียบเทียบกับชุดควบคุม (ดิน+ปุ๋ย) โดยอัตราการปล่อยแก๊สมีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($P<0.05$) ในวันที่ 1 4 และ 10 วัน ของการบ่มดิน ตำรับควบคุมมีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์สูงสุดที่ 5.64 µg/kg soil/h ส่วนตำรับที่ใส่สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน DMP มีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ออกมาต่ำสุดที่ 3.27 µg/kg soil/h เมื่อพิจารณาตลอดระยะเวลาการบ่มตำรับที่เติมสารยับยั้งไนตริฟิเคชัน DMP ST และน้ำมันสะเดามีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์เฉลี่ย 1.91 1.96 และ 2.08 µg/kg soil/h ตำรับควบคุมเท่ากับ 2.1 µg/kg soil/h โดยประสิทธิภาพการยับยั้งไนตริฟิเคชันและลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์มีอัตราเท่ากับร้อยละ 8.92 6.37 และ 1.0 ตามลำดับ

ผลของการเติมสารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันสำหรับปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตให้ผลในแนวทางเดียวกันการศึกษาในปุ๋ยยูเรีย (รูปที่ 1b) โดยอัตราการปล่อยแก๊สมีความแตกต่างทางสถิติที่ระดับความเชื่อมั่นร้อยละ 95 ($P<0.05$) ในวันที่ 10 และ 35 วัน หลังจากการบ่มดิน ตำรับควบคุมมีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์สูงสุด 4.52 µg /kg soil/h ส่วนตำรับที่ใส่สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน DMP มีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ออกมาต่ำสุด 3.62 µg /kg soil/h หลังจากบ่มดินเป็นระยะเวลา 7 วัน เมื่อพิจารณาตลอดระยะเวลาการบ่ม 35 วัน ตำรับที่ใส่สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน DMP ST และน้ำมันสะเดามีอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์เฉลี่ย 2.02 2.02 และ 2.10 µg/kg soil/h ตำรับควบคุมเท่ากับ 2.2 µg/kg soil/h โดยประสิทธิภาพการยับยั้งไนตริฟิเคชันและลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์มีอัตราเท่ากับร้อยละ 6.94 6.93 และ 4.37 ตามลำดับ

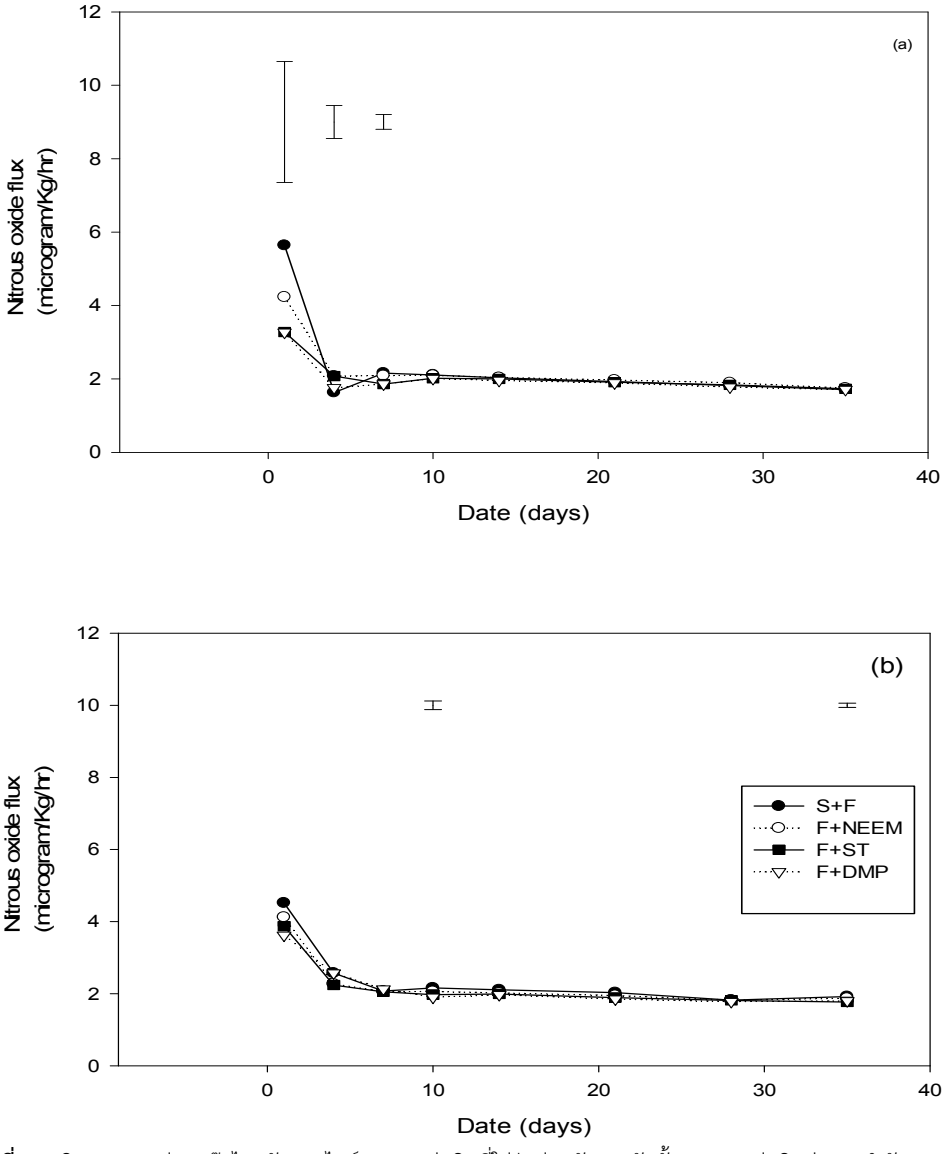

รูปที่ 1 ปริมาณการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากการบ่มดินที่ใส่ปุ๋ยร่วมกับสารยับยั้งตามเวลาบ่มดินต่างๆ; ตำรับทดลองแบ่งเป็นตำรับควบคุม (S+F) และตำรับที่มีการใส่สารยับยั้งร่วมแบ่งเป็นสารชนิดน้ำมันสะเดา (F+NEEM) สารโซเดียมไทโอซัลเฟต (F+ST) และสาร3,5ไดเมทิลไพราโซล (F+DMP) (a) ปุ๋ยยูเรีย (b) ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟต เส้นบอกความคลาดเคลื่อน โดยแสดงค่า $LSD_{(0.05)}$

การที่สารยับยั้งลดอัตราการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินได้เป็นเพราะสารยับยั้งไนตริฟิเคชันเข้าไปยับยั้งแบคทีเรียไนโตรโซโมแนสให้หยุดออกซิไดซ์ NH_4^+ ไปเป็น NO_3^- ส่งผลให้มีประสิทธิภาพในการลดการปล่อยก๊าซไนตรัสออกไซด์ ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ[7] ที่รายงานว่าสารเคลือบ nimin dicyandiamide ST และน้ำมันสะเดาลดปริมาณการปล่อยไนตรัสออกไซด์ได้ร้อยละ 63 49 35 และ 9 ตามลำดับ เมื่อเทียบกับตำรับควบคุม โดยการศึกษาของ [8] พบว่าการยับยั้งไนตริฟิเคชันโดยน้ำมันสะเดามีอัตราการยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันอยู่ที่ระดับร้อยละ 4.0 ถึง 30.9 และการศึกษาของ [9] พบว่าการใส่สารยับยั้งไนตริฟิเคชันด้วยน้ำมันสะเดามีผลต่อการลดจำนวนประชากรของแบคทีเรียไนติฟายอิงอย่างมากในช่วงเริ่มต้นการทดลองจนถึงวันที่ 26 ของการบ่มและหลังจากนั้นจะลดลงอย่างเล็กน้อยและการศึกษาของ [10] พบว่าสารไทโอซัลเฟตมีประสิทธิภาพในการยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันมากที่สุดตลอดระยะเวลาการศึกษาที่ร้อยละ 100 และประสิทธิภาพลดลงที่ร้อยละ 89 ในสัปดาห์ท้ายของการบ่ม (12 สัปดาห์) โดยไทโอซัลเฟตลดการเกิดกระบวนการ

ไนตริฟิเคชันและการชะล้างของไนเตรทที่จะนำไปสู่การเกิดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ได้อย่างมีประสิทธิภาพและการศึกษาของ [1] เป็นการศึกษาสารยับยั้งไนตริฟิเคชัน 3 ชนิด คือ โซเดียมไทโอซัลเฟต กากสะเดาและสารแคลเซียมคอไรด์พบว่าการใช้สารโซเดียมไทโอซัลเฟตมีประสิทธิภาพในลดการเกิดดีไนตริฟิเคชันและลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ที่มีประสิทธิภาพมากที่สุดเหนือกว่ากากสะเดาและสารแคลเซียมคลอไรด์

6. สรุปและการอภิปรายผล

การศึกษาผลของการใช้สารยับยั้งกระบวนการไนตริฟิเคชันที่มีผลต่อการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดินภายใต้การบ่มดินระดับห้องปฏิบัติการโดยการชะลอการเปลี่ยนรูปของ NH_4^+ และลดการเกิดดีไนตริฟิเคชันในดิน พบว่า การปล่อยแก๊สมีรูปแบบสูงทันทีหลังการใส่ปุ๋ยจนถึงวันที่ 7 ของการบ่มดินและมีแนวโน้มที่จะค่อยๆ ลดลงเช่นเดียวกันทั้งปุ๋ยยูเรียและแอมโมเนียมซัลเฟต การเติมสารยับยั้ง DMP ST และน้ำมันสะเดา ร่วมกับปุ๋ยยูเรียมีประสิทธิภาพในการชะลออัตราของไนตริฟิเคชันและลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ได้ร้อยละ 8.92 6.37 และ 1.0 ตามลำดับ ส่วนการใส่ปุ๋ยแอมโมเนียมซัลเฟตร่วมกับสารยับยั้ง DMP ST และน้ำมันสะเดาลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ได้เช่นกันที่ร้อยละ 6.94 6.93 และ 4.37 ตามลำดับ โดยสารยับยั้งทั้ง DMP และสาร ST มีประสิทธิภาพมากกว่าน้ำมันสะเดาในการช่วยคงค้างการสะสมของไนเตรทในดินที่เป็นสารตั้งต้นในการปล่อยไนตรัสออกไซด์ การศึกษาแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพของการประยุกต์ใช้สารยับยั้งไนตริฟิเคชันทั้ง 3 ชนิดที่ช่วยลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์ ซึ่งอาจเพิ่มประสิทธิภาพของการใช้ปุ๋ยไนโตรเจนสำหรับการเกษตรกรรมมากยิ่งขึ้น

7. ข้อเสนอแนะ

7.1 ผลการศึกษาสารยับยั้งไนตริฟิเคชันที่มีต่อการลดการปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์จากดิน สารยับยั้งไนตริฟิเคชัน DMP เป็นสารมีประสิทธิภาพมากที่สุดในการยับยั้งในการปลดปล่อยแก๊สไนตรัสออกไซด์แต่มีต้นทุนสูงเมื่อเทียบกับสารยับยั้งไนตริฟิเคชัน ST และน้ำมันสะเดาที่มีประสิทธิภาพใกล้เคียงกัน ซึ่งอาจเหมาะกับการนำไปใช้จริงเพื่อลดการปล่อยแก๊สเรือนกระจก

7.2 ผลการศึกษาการเติมสารยับยั้งไนตริฟิเคชันในดินพบว่าควรศึกษาเพิ่มเติมในคุณลักษณะดินที่ต่างชนิดกันเพื่อศึกษาแนวโน้มของการออกฤทธิ์ของสารยับยั้งแต่ละชนิด

8. กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณทุนสนับสนุนการวิจัยจากคณะวิทยาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ภายใต้โครงการ APSP ขอขอบคุณ ภาควิชาชีววิทยา คณะวิทยาสาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยที่อนุเคราะห์การใช้เครื่องมือวิเคราะห์ และขอขอบคุณ ดร. ทรรศนีย์ พฤกษาสิทธิ์ และคุณอภิชาติ โหมดตาด ที่ให้ความช่วยเหลือและคำปรึกษาในเชิงเทคนิค

9. เอกสารอ้างอิง

[1] Abbasi, M., M. Hina and T. M. Mahmood . 2011. Effect of *Azadirachta indica* (neem), sodium thiosulphate and calcium chloride on changes in nitrogen transformations and inhibition of nitrification in soil incubated under laboratory conditions. **Chemosphere.** 82(11) : 1629–1635.

[2] กองปฐพีวิทยา กรมวิชาการเกษตร. 2552. **ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับปุ๋ยและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการใช้ปุ๋ย**. พิมพ์ครั้งที่ 6. โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด, กรุงเทพฯ.

[3] คณะวิศวกรรมและเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี. 2556. **ปุ๋ย.** แหล่งที่มา : http://cw.rmuti.ac.th/source/ปฐพีวิทยาเบื้องต้น/content.htm, 22 เมษายน 2556.

[4] Majumdar, D. Pathak, H. Kumar, S. Jain and M.C. 2002. Nitrous oxide emission from a sandy loam inceptisol under irrigated wheat in India as influenced by different nitrification inhibitors**. Agriculture, Ecosystems & Environment**. 91(1-3), 283–293.

[5] Eduardo, M.K., O. M. Derrick, S. L. John and M. Morteza. 2012. Physiological and yield responses of field-grown cotton to application of urea with the urease inhibitor NBPT and the nitrification inhibitor DCD. **European Journal of Agronomy**. 43: 147–154.

[6] Prasad, R. and J.F. Power. 1995. Nitrification Inhibitors for Agriculture, Health, and the Environment. **Advances in Agronomy** 54:233-281.

[7] Menéndez, S., B. Iskander , S. Igor , G. Carmen and E. José María . 2012. Efficiency of nitrification inhibitor DMPP to reduce nitrous oxide emissions under different temperature and moisture conditions. **Soil Biology and Biochemistry**. 53: 82–89.

[8] Kumar, R., Devakumar, C. Sharma, V. Kakkar, G. Kumar and D. Panneerselvam. 2007. Influence of physicochemical parameters of Neem (Azadirachta indica A Juss) oils on nitrification inhibition in soil. **J. Agriculture Food & Chem**. 55(4), 1389–1393.

[9] Santhi, S.R. Palaniappan and S.P. Purushothaman. 1986. Influence of neem leaf on nitrification in a lowland rice soil. **Plant Soil** 93(1), 133–135.

[10] Sallade, Y.E. Sims and J.T. 1992. Evaluation of thiosulfate as a nitrification inhibitor for manures and fertilizers. **Plant and Soil** 147(2), 283–291.

[11] Ali, R., J. Iqbal, G.R. Tahir and T. Mahmood. 2008. Effect of 3,5-dimethylpyrazole and nitrapyrin on nitrification under high soil temperature**. Agriculture and Biology.** 40(3): 1053-1062**.**

[12] Hendrickson, L.L. and K. D.R. 1979. A bioassay to determine the effect of organic matter and pH on the effectiveness of nitrapyrin (N-Serve) as a nitrification inhibitor. **Soil Biology and Biochemistry**. 11(1): 51–55.